

Kao djecu rat ih je prognao u inozemstvo. Nisu se ipak pogubili.

Mučenička povijest koja je trajala i povezala desetljeća, meridijane i živote

Slijedili su stope sv. Franje te u djelo provodili evanđeoski nauk. Ostali su stoga na ponos Bogu, svomu narodu i svojoj obitelji.

GROTTAMMARE,
SAMOSTAN SV. MARIJE

PIŠE: FRA ANTONIO MUSA

nestale u naletu mržnje koja se u veljači 1945. sručila na ovo duhovno i odgojno središte Hercegovačke franjevačke provincije, hercegovački su franjevci, ovaj put u tuđini, tako osnovali školu kojoj je misija bila jednaka: odgoj franjevačkog pomlatka koji će služiti Crkvi Božjoj i duhovno-intelektualna preobrazba povjerenja im naroda.

Te 1947. fratri su po kampovima tražili djecu spremnu pohađati njihovu školu i pronašli su šezdesetak dječaka koji su postali učenici i štićenici franjevačke gimnazije u tom malenom talijanskom mjestu. Djeca i njihove obitelji nerado su se rastajali, ali su i jedni i drugi razumjeli da se priliku za obrazovanjem ne smije odbiti. Roditelji, najčešće majke udovice ili majke koje u tom trenutku nisu znale ratnu sudbinu svojih muževa, vjerovala su fratriba te su im povjerile svoju djecu nakon što su primile obećanje da će ona nakon svršetka školovanja biti poslana svojim obiteljima ma gdje god živjele. Mnoge su obitelji, naime, tih godina iščekivale useljeničke vize za jednu od prekomorskih zemalja koje su primale ratne izbjeglice poput Australije, Kanade ili SAD-a. Tako je i bilo. Nakon svršetka formalnoga obrazovanja kod hercegovačkih franjevaca mnogi učenici te škole pošli su svojim obiteljima. Međutim, jednu manju skupinu, koja je iskazala želju za ulaskom u

Pred kraj ljeta 1951. skupina hrvatskih franjevačkih sjemeništara, predvođenih fra Dionizijem Lasićem, putovala je iz Europe u Sjedinjene Američke Države (SAD) kako bi mladići koji su odlučili slijediti stope sv. Franje Asiškoga nastavili svoju redovničku formaciju u franjevačkom redu. Njihovo nimalo jednostavno i nimalo lagano putovanje započelo je u Italiji gdje su se o njima kao djeci iz hrvatskih izbjegličkih kampova iz Austrije i Italije skrbili hercegovački franjevci. Naime, nakon svršetka Drugoga svjetskoga rata povećala skupina hrvatskih izbjeglica našla se raspršena po zemljama Zapadne Europe. S njima su se diljem Staroga Kontinenta našli i brojni svećenici i redovnici, a među njima i hercegovački franjevci. Mnoge od tih franjevaca završetak

velikoga rata zatekao je u zemljama slobodne Europe te se oni kao »neprijatelji naroda« u novonastaloj komunističkoj Jugoslaviji nisu mogli vratiti u matičnu Hercegovačku franjevačku provinciju. Oveća skupina tih franjevaca bili su, pak, vrhunski obrazovani pojedinci poslani na priznata europska sveučilišta kako bi nakon svršetka studija postali profesorima na jednom od provincijskih odgojnih zavoda, gimnaziji na Širokom Brijegu ili bogosloviji u Mostaru.

Kako bi donekle olakšali teške muke i ponudili priliku za obrazovanjem barem jednoj skupini ovom ratom pogođenom naraštaju hrvatske djece, hercegovački franjevci su za njih 1947. osnovali školu u mjestu Grottammare u Italiji. Kratko nakon krvavog gašenja Franjevačke klasične gimnazije na Širokom Brijegu,

franjevački red, fratri su poslali na nastavak redovničke formacije i formalnoga obrazovanja u SAD.

Razlozi za to bili su mnogostruki. U prvome redu, u SAD-u, u toj oazi slobode, u tom je trenutku već nekoliko desetljeća djelovala Kustodija hercegovačkih franjevaca (Komisarijat Svete Obitelji). Nadalje, gimnazija u Grottammare koju su fratri osnovali zbog mnogih je razloga morala biti zatvorena već 1949. te su sjemeništarci na svršetak srednjoškolskog obrazovanja bili prisiljeni poći u mjesto Sassoferrato kod talijanskih franjevaca. Konačno, blizina komunističke Jugoslavije i njezinih službi činila se prevelikom opasnošću pri odgajanju franjevačkoga pomlatka. Tako su se od kolovoza do listopada 1951. sjemeništarci u nekoliko skupina, nakon duga putovanja kroz Europu, ukrkali na prekooceanske brodove i dospjeli u SAD.

Jedan od njih bio je pokojni fra Pavo Maslač koji je svjedočio: »Pokupili su nas iz Sassoferrata i odveli blizu Napulja. Zaustavili smo se kratko u Rimu, onda su nas odvezli u mjesto Capua. To je bio kamp odakle se putovalo dalje. Nas je vodio fra Dionizije Lasić. Bili smo u barakama i čekali dokumente. Odatle smo išli vlakom u Njemačku, u Bremerhaven. Putovali smo oko dva dana. U toj luci većinom su bili američki vojni brodovi. Tu smo također bili nekoliko dana u nekom kampu dok se nismo ukrkali na brod »Blachford« za SAD. Bijaše kolovoz 1951. Putovali smo 15-ak dana do New Yorka. Stigli smo na Ellis Island. Tu nas je, sjećam se, dočekaao fra Steve Raič i još jedan franjevac koji je tada bio u New Yorku. Onda su nas neko vrijeme smjestili u New Jerseyju. Odatle vlakom za Chicago. Smjestili su nas u župu sv. Jeronima.«¹

Novostvorena komunistička Jugoslavija bila je previše blizu pa su franjevački đaci morali seliti na bolja mjesta. Oni koji su odlučili postati franjevačkim redovnicima i svećenicima konačno su se skrasili u franjevačkoj Kustodiji u SAD-u. U tom životu ustrajali su: fra Jozo Abramović, fra Marko Kozina i fra Pavo Maslač.

Nakon dolaska u SAD, sjemeništarci su nastavili svoje obrazovanje i formaciju u franjevačkom redu. Redovno su se školovali u sjemeništimima i na studijima američkih franjevačkih provincija, osobito Provincije Srca Isusova (njemačke provincije), te Provincije Imena Isusova (irске provincije).² Na koncu, četvorica njih postali su i franjevci Hercegovačke franjevačke provincije Uznesenja BDM te članovi Hrvatske franjevačke kustodije Svete Obitelji sa sjedištem u Chicagu. Njihova imena su: fra Jozo Abramović, fra Marko Kozina, fra Pavo Maslač i fra Eugen Petrović koji je poslije napustio franjevački red i svećeničku službu.

Želimo se kratko prisjetiti trojice naše subraće koji su kao franjevci služili naš iseljeni narod u SAD-u do svoje smrti. Želimo se prisjetiti i njihove priče u kojoj se sjedinila izbjeglička sudbina cijelog jednog naroda i Crkve Božje u tom narodu u drugoj polovini 20. stoljeća. Konačno, želimo se prisjetiti i njihova udjela u mučeničkoj povijesti Hercegovačke franjevačke provincije.³

Fra Jozo (Mate) Abramović rođen je u Brušanima u Lici 1935. i njegov je nadimak bio vezan uz njegovo podrijetlo. Fratri su ga jednostavno zvali *Lički*. Domovinu je napustio u proljeće 1945. Nakon boravka u izbjegličkim logori-

ma pridružio se franjevačkoj gimnaziji u Grottammareu odakle se, zajedno s drugim sjemeništarcima, uputio u SAD. U New York su pristigli 24. rujna 1951. Školovao se u sjemeništu sv. Josipa u Westmontu te na sveučilištima sv. Bonaventure (New York) i Imena Isusova (Washington D. C.). Za svećenika je zaređen 12. ožujka 1960. u američkom glavnom gradu. Djelovao je kao svećenik za hrvatske iseljenike u sljedećim župama: sv. Josipa u Betlehemu, Presvetog Srca Isusova u Milwaukeeju, sv. Marije u Steeltonu i sv. Josipa u St. Louisu. U nekoliko navrata bio je savjetnik u upravi Kustodije, urednik franjevačkih izdanja u Chicagu te poglavar (kustod) hrvatskih franjevaca 1982. – 1985. Krasi ga je dubokoumna nadarenost za teologiju, filozofiju, literarno izražavanje i osobito zanimanje za estetiku misli i riječi.

Fra Marko Kozina rođen je 1933. u mjestu Modran u bosanskoj Posavini. U ratu mu pogiba otac i on s obitelji napušta domovinu 1945. te dospijeva u Austriju odakle dolazi u Grottammare. Kao najstariji među ovom trojicom franjevaca fra Marko je u franjevački red ušao još 1950. u Italiji, a od listopada 1951. je u SAD-u. Studirao je u Clevelandu te na spomenutim sveučilištima sv. Bonaventure u New Yorku i Teutopolisu gdje je i zaređen za svećenika 24. lipnja 1959. Kao svećenik služio je u sljedećim župama: Presveto Trojstvo u Ambridgeu, sv. Jeronima u Chicagu te Srca Isusova u Chicagu. Bio je vijećnik Kustodije 1970. – 1973. te poglavar hrvatskih franjevaca (kustod) 1976. – 1979. Među fratrima i među pukom ostao je zapamćen kao zauzet dušobrižnik, omiljen svećenik i vrstan propovjednik.

Fra Pavo (Nikola) Maslač rođen

¹ <https://www.dijaspora.hr/sedam-desetljeća-zivota-u-americi-slavi-pavao-maslač-covjek-koji-svoju-obitelj-nije-vidio-23-godine-otac-je-na-radio-vatikanu-doznao-da-je-zaređen-za-svećenika/2595>

² Fratri Provincije Srca Isusova vodili su sjemenište sv. Josipa u gradiću Westmontu u saveznoj državi Illinois te studij teologije u gradiću Teutopolis u istoj saveznoj državi. Fratri Provincije Imena Isusova su, pak, vodili sveučilište sv. Bonaventure u saveznoj državi New York te sveučilište Imena Isusova u Washington D. C.-u. U tim odgojnim zavodima redovničku formaciju i studij teologije pohađali su brojni članovi Kustodije Svete Obitelji.

³ Za osnovne životopisne podatke vidi: Robert Jolić – Jozo Grbeš, *Stoljeće vjernosti*, Hrvatska franjevačka tiskara, Chicago, 2000.

je 1937. u mjestu Ljubljena u istočnoj Hercegovini. Jednake sudbine kao i toliki u hrvatskom narodu u proljeće 1945. bježi s majkom i sestrama u Austriju. U tim trenucima obitelj ne zna sudbinu oca koji je ipak preživio strahote Drugoga svjetskoga rata te se obitelj okupila na rodnom ognjištu, ali bez malenog Nikole. Od 1947. fra Pavo boravi u gimnaziji u Grottammare, a u SAD stiže istim brodom kao i fra Jozo Abramović, 24. rujna 1951. I fra Pavo se školovao na spomenutim školama u Westmontu, New Yorku i Washington D. C-u, a za svećenika je zaređen 17. ožujka 1962. Dušobrižnički je djelovao u sljedećim župama: Srca Isusova u Chicagu, Srca Isusova u Milwaukeeju, sv. Josipa u St. Louisu, sv. Jeronima u Chicagu, Presvetog Trojstva u Ambridgeu te blaženog Alojzija Stepinca u Chicagu. Bio je savjetnik Kustodije u više navrata, gvardijan samostana sv. Ante u Chicagu, urednik franjevačkih izdanja, dugogodišnji ravnatelj Hrvatske franjevačke tiskare, duhovnik Hrvatske katoličke zajednice, a čak je u četiri navrata biran za poglavara (kustosa) hrvatskih franjevaca. Fratri i puk Božji pamte ga kao predana svećenika, prijatelja i suputnika mnogih, duhovnika mladih i obitelji, vrsnog narodnoga vođu te kao jedinstvenog radnika na njivi Gospodnjoj dušobrižništva hrvatskih iseljenika.

Teško je na jednom mjestu pobrojiti zasluge ove trojice vrijednih franjevaca na polju duhovne i nacionalne skrbi za hrvatske iseljenike u SAD-u od kojih su mnogi dijelili upravo njihovu izbjegličku sudbinu. U susretima s ljudima redovno se čuju svjedočanstva o uzornu svećeništvu i toploj franjevačkoj nazočnosti kojom su ova naša braća darivala puk Božji koji im je Crkva povjerila. U svojim dušobrižničkim nastojanjima, uz osobite darove kojima ih je Božja providnost obdarila, uvelike su se služili i jedinstvenim razumijevanjem iskustva i života hrvatskih iseljenika. U sebi su ujedinili patnju stare domovine,

DIO GROBLJA SV. GROBA U CHICAGU NA KOJEM SE POKAPAJU HERCEGOVAČKI FRANJEVCI

Crkve Božje u hrvatskom narodu, naše mučeničke franjevačke zajednice strdale u vihoru crvene mržnje pred kraj Drugoga svjetskoga rata te raseljene po svem svijetu, ali i patnju naroda kojemu su bili poslani. Zato je njihova riječ bila poput one Riječi o čijoj životvornosti i britkosti govori Sveto pismo (usp. Heb 4,12).

Uz proslavu 50. obljetnice misništva fra Jozu Abramovića, fra Marko Puljić je u *Hrvatskom franjevačkom vjesniku* zapisao svjedočanstvo obitelji Abramović, fra Jozu, njegove majke i sestara koje je rat rastavio, a život u gotovo filmskoj priči ponovno ujedinio. Naime, kada su fra Jozo, fra Pavo i drugi sjemeništarci kraljem ljeta 1951. pošli put Njemačke i došli u mjesto Bremerhaven, odakle su se ukrkali na brod Blachford koji ih je vozio do New Yorka, nitko od njih nije znao da su s njima na brodu posebni suputnici. Fra Jozo, u to vrijeme još Mate Abramović sjemeništarac hercegovačkih franjevaca, sa svojom se obitelji rastao prije četiri godine u Austriji. U tim ključnim godinama djetinjstva kada dječaci izrastaju u mladiće, a djevojčice u djevojke, nije uvijek lako prepoznati nekoga koga nisi vidio više godina. Ipak, u susretu s tolikom izbjegličkom djecom fra Jozina sestra prepoznala je svoga brata Matu. Bio je to filmski susret obitelji koja je, ne znajući jedni za druge, na brodu pre-

ma zemlji obećane slobode doživjela ponovno ujedinjenje. Riječi ne mogu opisati radost, čežnju i zahvalu za tolike uslišane molitve. Obitelj Abramović smjestila se u gradu Clevelandu te je fra Jozo tako u neposrednoj blizini mjesta gdje je služio imao svoju obitelj, majku, sestre, zetove, nećake i nećakinje s kojima je bio i ostao blizak do kraja svojega života.

Povijest Hercegovačke franjevačke provincije mučenička je povijest u svojoj najdubljoj biti. Ona je osobito patnička bila u vremenu potkraj i nakon svršetka Drugoga svjetskoga rata, ali se nastavila i u desetljećima koja su uslijedila. Desetci franjevaca ove provincije robijali su po komunističkim kazamatima, a desetine je mržnja na katoličku vjeru prognala u izbjeglištvo i iseljeništvu. Mučeništvo hercegovačkih fratara tako se osim one temeljne i najdublje forme u prolijevanju krvi nastavilo i u drugim oblicima i u novim naraštajima. Primjer ove trojice franjevaca naše Provincije govori nam o mučeništvu naraštaja djece i siročadi Drugoga svjetskoga rata koji su u naletima iste sile patili i stradavali iz mržnje prema vjeri. Dok se s jedne strane ponosimo njihovim svjedočanstvom i njihovim pričama, obvezuje nas njihov primjer da od malih i svakodnevnih *mučeništava* na bježimo i da nam ništa ne bude važnije od potpunog predanja Kristu. ✍

Iz sadržaja

IZ LJETOPIISA	4
GLAS O MUČENIŠTVU	32
ODJEK U PUKU	36
NATJEČAJ	37
RAZGOVOR	42
NJIHOVIM PUTOVIMA	49
PODLISTAK	52

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva »Sluge Božje fra Andrija Topić i 49 braće«, XIX., 2 (36), Široki Brijeg, srpanj – prosinac, 2026.
Broj zaključen 30. lipnja 2026.

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

LEKTURA i korektura:
Zdenka Leženić

ADRESA:
Kardinala Stepinca 14, 88220 Široki Brijeg
Avenija G. Šuška 2, 10040 Zagreb

VEZA:
tel.: +387 39 700-325, faks: +387 39 702-936
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

GRAFIČKI prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

GLASILO IZLAZI POLUGODIŠNJE:
siječanj i srpanj
Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

CIJENA POJEDINOG PRIMJERKA:
4 KM; 2 EUR

GODIŠNJA PRETPLATA (S POŠTARINOM):
BiH 10 KM; HR i EU 11 EUR; CH 11 CHF;
SAD 16 USD; Canada 17 CAD

**SLANJE PRETPLATE, DOBROVOLJNIH PRILOGA...
(HERCEGOVAČKA FRANJEVAČKA PROVINCIJA –
VICEPOSTULATURA, S NAZNAKOM ZA ŠTO):**

- a) preko banke (BiH: UniCredit Bank, Mostar; br. računa: 3381602276649744; devizni račun: IBAN: BA393381604876650839; SWIFT: UNCRBA22; HR i EU: PBZ; IBAN: HR7123400091570013597; SWIFT: PBZGHR2X)
- b) poštanskom uputnicom (BiH: Kard. Stepinca 14, 88220 Široki Brijeg; HR: Avenija G. Šuška 2, 10040 Zagreb)
- c) Western Union

ISSN: 1840-3808

Urednikova riječ

FRA MILJENKO STOJIC

Dragi čitatelji!

Kauza »Sluge Božje fra Andrija Topić i 49 braće« ustrajno ide dalje. Nakon što je službeno zaključeno da je Vicepostulatura završila prvo ili istražno razdoblje kauze, upućena je biskupu mons. Petru Paliću *Molba za pokretanje kauze* na biskupijskoj razini. Primivši ju, njegova je zadaća bila zamoliti ostale članove Biskupske konferencije čiji je član da izreknu svoje mišljenje o pokretanju kauze. Sljedeći mu je korak bio obavijestiti Svetu Stolicu da namjerava započeti kauzu tražeći od nadležnoga dikasterija dopuštenje ili *Nihil obstat*. Nakon toga dolazi formalno prihvaćanje *Molbe za pokretanje kauze*.

Budući da mnoge zanima »dokle se stiglo«, iznosimo ukratko taj tijek. Naša je zadaća moliti se za uspješan hod kauze te pripravljeni sve što bi joj moglo zatrebati u budućnosti.

Svakako u to spadaju i nove prostorije Vicepostulature o čemu kratko izvešćujemo u poglavlju »Iz ljetopisa«. Do sada su dvije osobe radile u skroz skučenim uvjetima, ali to nije bio razlog žalbe ili opravdanja za bilo što. Nezaštićena je čast raditi u kauzi za uzdignuća na oltar hercegovačkih franjevaca, ubijenih rukom bezbožnih komunista. Vanjske okolnosti stoga mogu samo olakšati rad, ali ne ga i zaustaviti.

Zajedno sa svime ovim sljedeći bi broj ovoga našega glasila *Stopama pobijenih* trebao nositi novo ime. Koje, vidjet ćemo u siječnju jer još malo o tome razmišljamo. Kroz istražno je razdoblje naglasak bio na istraživanju povijesnih okolnosti u kojima su ubijeni hercegovački franjevci te kako su primili trenutak svoga ubojstva. Sada ćemo naglasak staviti na njihov duhovni lik. Ali o svemu tomu više u sljedećem broju.

Hvala svima onima koji na bilo koji način podupiru rad Vicepostulature. Ostanimo i dalje zajedno koračajući prema uzdignuću na oltar, što će Crkva učiniti, i ovih mučenika iz našega hrvatskog naroda.

Mir vam i dobro!

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slični imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

»Prema odredbama vrhovnog svećenika Urbana VIII., zabranjeno je da sluga Božji, bez prethodnog dopuštenja Svete Stolice, bude predmetom javnoga crkvenog štovanja. Te odredbe nipošto ne priječe privatnu pobožnost sluzi Božjem, niti spontano širenje njegova glasa svetosti ili mučeništva i znakova. (čl. 117, § 1. i 2.)

Ako nije pronađeno nepropisno štovanje, biskup ili njegov ovlaštenik pristupa sastavljanju izjave o neiskazivanju štovanja, tj. izjave kojom se potvrđuje da se odluke Urbana VIII. poštuju. (čl. 119, § 1.)«

Iz Upute Majka Svetaca